

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Niende Afdeling)

25. april 2024*

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugerbeskyttelse – direktiv 93/13/EØF – urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler – aftale om lån med pant i fast ejendom – vilkår, der forpligter forbrugeren til at betale alle de omkostninger, der følger af kontrakten – endelig dom, hvori det fastslås, at dette vilkår er urimeligt og annulleres – søgsmål med påstand om tilbagebetaling af de beløb, som er betalt i medfør af det urimelige kontraktvilkår – begyndelsestidspunktet for forældelsesfristen for søgsmålet med påstand om tilbagebetaling«

I sag C-561/21,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Tribunal Supremo (øverste domstol, Spanien) ved afgørelse af 22. juli 2021, indgået til Domstolen den 10. september 2021, i sagen

GP,

BG

mod

Banco Santander, SA,

har

DOMSTOLEN (Niende Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, O. Spineanu-Matei, og dommerne S. Rodin (refererende dommer) og L.S. Rossi,

generaladvokat: A.M. Collins,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

– Banco Santander SA ved abogados M.Á. Cepero Aránguez og M. García-Villarrubia Bernabé,

* Processprog: spansk.

- den spanske regering ved A. Ballesteros Panizo og A. Pérez-Zurita Gutiérrez, som befuldmægtigede,
- den italienske regering ved G. Palmieri, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato G. Rocchitta,
- den polske regering ved B. Majczyna og S. Żyrek, som befuldmægtigede,
- Europa-Kommissionen ved J. Baquero Cruz og N. Ruiz García, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).
- 2 Denne anmodning er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem to forbrugere, GP og BG, og Banco Santander SA, en bank, vedrørende en påstand om tilbagebetaling af betalinger foretaget på grundlag af et kontraktvilkår, der er erklæret urimeligt ved en endelig dom.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 fastsætter:
»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«
- 4 Dette direktivs artikel 7, stk. 1, har følgende ordlyd:
»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

Spansk ret

- 5 Artikel 1303 i Código Civil (civillovbogen) i den affattelse, der finder anvendelse på tvisten i hovedsagen (herefter »civillovbogen«), bestemmer følgende:

»Erklæres en forpligtelse ugyldig, skal de kontraherende parter gensidigt levere de ting tilbage, der var genstand for kontrakten, inklusive udbytter heraf og prisen med renter, dog med forbehold for nedenstående artikler.«
- 6 Civillovbogens artikel 1896, stk. 1, fastsætter følgende:

»Den, der accepterer en uretmæssig betaling, skal, hvis vedkommende har handlet i ond tro, betale lovbestemte renter, når der er tale om kapital, eller det udbytte, der er modtaget eller er skyldigt, når den modtagne ting giver anledning hertil.«
- 7 Denne lovogs artikel 1964 i den affattelse, som finder anvendelse på tvisten i hovedsagen, har følgende ordlyd:

»Søgsmål vedrørende realisering af pant forældes efter 20 år, og søgsmål vedrørende personlige rettigheder, som ikke har en særlig frist, forældes efter 15 år.«
- 8 Civillovbogens artikel 1969 er affattet som følger:

»I mangel af en særlig bestemmelse, der præciserer denne regel, regnes forældelsesfristen for alle typer søgsmål fra den dag, hvor de har kunnet anlægges.«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 9 Den 29. juni 1999 indgik sagsøgerne i hovedsagen, som havde status af forbrugere, en aftale om lån med pant i fast ejendom med Banco Santander, der indeholdt en klausul, der forpligter dem til at betale alle omkostninger, der følger af kontrakten (herefter »vilkåret om omkostninger«).
- 10 Den 28. oktober 2017 anlagde sagsøgerne i hovedsagen sag med påstand om annullation af vilkåret om omkostningerne og tilbagebetaling af betalingerne foretaget på grundlag heraf.
- 11 Førsteinstansretten erklærede vilkåret om omkostningerne ugyldigt og pålagde Banco Santander at betale sagsøgerne i hovedsagen de beløb, som de havde betalt for udgifter til notar, registrering og forvaltning med tillæg af lovbestemte renter af disse beløb fra og med det tidspunkt, hvor de blev betalt.
- 12 Audiencia Provincial de Barcelona (den regionale domstol i Barcelona, Spanien) gav Banco Santander delvis medhold i appellen til prøvelse af førsteinstansens afgørelse, idet denne ret fastslog, at kravet vedrørende de beløb, der var betalt på grundlag af vilkåret om omkostningerne, var forældet. Appelretten var således af den opfattelse, at begyndelsestidspunktet for forældelsesfristen for søgsmålet med påstand om tilbagebetaling af disse beløb var den dag, hvor sagsøgerne i hovedsagen havde foretaget de uretmæssige betalinger, dvs. tidspunktet for indgåelsen af deres aftale om lån med pant i fast ejendom i 1999, og at der var gået mere end 15 år siden dette tidspunkt.

- 13 Sagsøgerne i hovedsagen har iværksat kassationsappel til prøvelse af dommen fra Audiencia Provincial de Barcelona (den regionale domstol i Barcelona) ved Tribunal Supremo (øverste domstol, Spanien), som er den forelæggende ret. Til støtte for appellen har sagsøgerne i hovedsagen gjort gældende, at det følger af Domstolens praksis, at begyndelsestidspunktet for forældelsesfristen for søgsmål med påstand om tilbagebetaling af de beløb, der er betalt i henhold til et urimeligt kontraktvilkår, ikke kan fastsættes til den dag, hvor aftalen med dette vilkår blev indgået.
- 14 Den forelæggende ret er i tvivl med hensyn til begyndelsestidspunktet for forældelsesfristen for et søgsmål med påstand om tilbagebetaling af de beløb, der er betalt i henhold til et urimeligt kontraktvilkår inden for rammerne af direktiv 93/13.
- 15 En sidestilling af begyndelsestidspunktet for denne frist med datoen for den dom, som erklærer, at det pågældende kontraktvilkår er urimeligt, og fastslår, at det er ugyldigt, synes efter denne rets opfattelse at være i modstrid med retssikkerhedsprincippet, eftersom denne løsning i praksis bevirker, at et søgsmål med påstand om tilbagebetaling ikke er undergivet nogen forældelsesfrist. Da forældelsesfristen for dette søgsmål teoretisk set ikke kan begynde at løbe, så længe der ikke er givet medhold i søgsmålet om et sådant vilkårs ugyldighed, og selve dette sidstnævnte søgsmål ikke er undergivet nogen forældelsesfrist i henhold til national ret, idet der er tale om absolut ugyldighed, kan det således være, at forældelsesfristen for søgsmålet med påstand om tilbagebetaling aldrig begynder at løbe. Desuden ville retssikkerhedsprincippet i alvorlig grad blive bragt i fare, hvis man åbnede mulighed for klager over kontrakter, hvis virkninger muligvis var ophørt for årtier siden.
- 16 I denne forbindelse ønsker den forelæggende ret oplyst, om begyndelsestidspunktet for forældelsesfristen for søgsmål med påstand om tilbagebetaling ikke bør fastsættes til den dag, hvor denne ret afsagde en række ensartede domme, hvori den fastslog, at de vilkår, der pålagde forbrugeren at betale alle omkostningerne for en kreditaftale, var urimelige, og traf beslutning om, hvordan disse omkostninger skulle fordeles efter annullationen af et sådant kontraktvilkår. Det er også muligt at fastsætte dette begyndelsestidspunkt til datoen for Domstolens afgørelser om fortolkning af direktiv 93/13, således at dette sidstnævnte direktiv ikke er til hinder for, at et sådant søgsmål om tilbagebetaling underlægges en forældelsesfrist, for så vidt som effektivitetsprincippet overholdes. Den nævnte ret er imidlertid i tvivl om, hvorvidt en rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger kan formodes at have kendskab til praksis på området fra Tribunal Supremo (øverste domstol) eller fra Domstolen.
- 17 På denne baggrund har Tribunal Supremo (øverste domstol) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
 - »1) Er det i overensstemmelse med retssikkerhedsprincippet at fortolke artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i [direktiv 93/13] således, at forældelsesfristen for søgsmål med påstand om [tilbagebetaling af de beløb, der er betalt,] i henhold til et urimeligt kontraktvilkår først begynder at løbe, når det ved en endelig dom er fastslået, at vilkåret er ugyldigt?
 - 2) Hvis en sådan fortolkning ikke er i overensstemmelse med retssikkerhedsprincippet, er [artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13] da til hinder for en fortolkning, hvorefter datoen for, hvornår forældelsesfristen [for søgsmål med påstand om tilbagebetaling af de beløb, der er betalt i henhold til et urimeligt kontraktvilkår,] begynder at løbe, er datoen for

Tribunal Supremos (øverste domstol) domme, der har fastlagt retspraksis vedrørende [de genoprettende virkninger, der følger af annullationen af et sådant vilkår] (domme af 23.1.2019)?

- 3) Såfremt en sådan fortolkning er i modstrid med [artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13], er en fortolkning, hvorefter forældelsesfristen [for søgsmål med påstand om tilbagebetaling af de beløb, der er betalt i henhold til et urimeligt kontraktvilkår,] begynder at løbe på tidspunktet for afsigelsen af Domstolens domme, hvorved det blev fastslået, at et krav om tilbagebetaling kunne undergives en forældelsesfrist, da i strid med de nævnte artikler (i det væsentlige Domstolens dom af 9.7.2020, [Raiffeisen Bank og BRD Groupe Société Générale], C-698/18 og C-699/18, [EU:C:2020:537,] eller af 16.7.2020, [Caixabank og Banco Bilbao Vizcaya Argentaria], C-224/19 og C-259/19 [EU:C:2020:578], der bekræfter den foregående dom)?«

Om de præjudicielle spørgsmål

- 18 Det skal indledningsvis bemærkes, at Domstolen allerede har fastslået, at artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at et kontraktvilkår, der er erklæret urimeligt, principielt skal anses for aldrig at have eksisteret, hvorfor det ikke kan have nogen virkning over for forbrugeren. En retslig konstatering af, at et sådant vilkår er urimeligt, skal følgelig principielt have den virkning, at den retlige situation og de faktiske forhold, som forbrugeren ville have befundet sig i uden det nævnte vilkår, genoprettes (dom af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 61, og af 15.6.2023, Bank M. (Konsekvenser af en annullation af aftalen), C-520/21, EU:C:2023:478, præmis 57).
- 19 Det følger heraf, at den nationale rets forpligtelse til at tilsidesætte et urimeligt kontraktvilkår, der pålægger betaling af beløb, der viser sig at være uretmæssige, principielt medfører en dertil svarende pligt til tilbagebetaling af de samme beløb (dom af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 62, og af 15.6.2023, Bank M. (Konsekvenser af en annullation af aftalen), C-520/21, EU:C:2023:478, præmis 58).
- 20 En manglende tilbagebetalingsforpligtelse ville kunne sætte den afskrækkende virkning over styr, som ved artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med dette direktivs artikel 7, stk. 1, er forbundet med konstateringen af, at et vilkår i en kontrakt, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, er urimeligt (dom af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 63, og af 15.6.2023, Bank M. (Konsekvenser af en annullation af aftalen), C-520/21, EU:C:2023:478, præmis 58).
- 21 Det kræves ganske vist i artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, at medlemsstaterne skal fastsætte, at urimelige kontraktvilkår ikke binder forbrugeren »i henhold til deres nationale lovgivning« (dom af 6.10.2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, præmis 57, og af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 64).
- 22 Affattelsen i national lovgivning af den beskyttelse, som direktiv 93/13 garanterer forbrugerne, må imidlertid ikke ændre beskyttelsens udstrækning og dermed indholdet af denne beskyttelse og derved s   tvivl om den styrkelse, som EU-lovgiver har tilsigtet, af den nævnte beskyttelses effektivitet gennem vedtagelse af ensartede bestemmelser vedrørende urimelige vilkår, således

som anført i tiende betragtning til direktiv 93/13 (dom af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 65, og af 15.6.2023, Bank M. (Konsekvenser af en annullation af aftalen), C-520/21, EU:C:2023:478, præmis 60).

- 23 Selv om det tilkommer medlemsstaterne via deres nationale lovgivning at definere de nærmere bestemmelser for konstateringen af, at et kontraktvilkår er urimeligt, og for hvordan de konkrete retsvirkninger heraf skal være, er det følgelig ikke desto mindre tilfældet, at en sådan konstatering skal kunne gøre det muligt at genoprette den retlige situation og de faktiske omstændigheder, som forbrugeren ville have befundet sig i, såfremt det urimelige vilkår ikke havde eksisteret, herunder retten til tilbagebetaling af de beløb, som den erhvervsdrivende har erhvervet uberettiget på grundlag af det urimelige vilkår til skade for forbrugeren (dom af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 66, og af 15.6.2023, Bank M. (Konsekvenser af en annullation af aftalen), C-520/21, EU:C:2023:478, præmis 61).

Det første spørgsmål

- 24 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 samt retssikkerhedsprincippet skal fortolkes således, at disse bestemmelser og dette princip er til hinder for, at forældelsesfristen for et søgsmål med påstand om tilbagebetaling af omkostninger, som en forbruger har betalt på grundlag af et vilkår i en aftale indgået med en erhvervsdrivende, der er erklæret urimeligt ved en endelig dom, som er afsagt, efter at disse omkostninger er blevet betalt, begynder at løbe fra dagen for denne afgørelse.
- 25 Det skal bemærkes, at det fremgår af fast retspraksis, at det i mangel af specifikke EU-retlige bestemmelser på området i medfør af princippet om procesautonomi tilkommer hver enkelt medlemsstat i sin interne retsorden at fastsætte de processuelle regler for sagsanlæg til sikring af beskyttelsen af de rettigheder, som borgerne har i medfør af EU-retten, dog på den betingelse, at disse ikke må være mindre gunstige end dem, som regulerer tilsvarende situationer, der er underlagt national ret (ækvivalensprincippet), og at de i praksis ikke umuliggør eller uforholdsmæssigt vanskeliggør udøvelsen af rettigheder, der er tillagt ved EU-retten (effektivitetsprincippet) (dom af 22.4.2021, Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, præmis 52 og den deri nævnte retspraksis).
- 26 Hvad angår effektivitetsprincippet, der er det eneste princip, som er omhandlet i denne sag, skal det bemærkes, at hvert enkelt tilfælde, hvor der opstår spørgsmål om, hvorvidt en national processuel bestemmelse gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at anvende EU-retten, skal bedømmes under hensyn til, hvilken stilling bestemmelsen indtager i den samlede procedure, herunder dens forløb og dens særlige kendetegn, for de forskellige nationale instanser. Under denne synsvinkel skal der i givet fald tages hensyn til de principper, der ligger til grund for den nationale retspleje, såsom beskyttelsen af retten til forsvar, retssikkerhedsprincippet og princippet om en hensigtsmæssig sagsbehandling (dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 28 og den deri nævnte retspraksis).
- 27 Domstolen har endvidere præciseret, at medlemsstaternes forpligtelse til at sikre beskyttelsen af de rettigheder, som EU-retten medfører for borgerne, navnlig for rettigheder, der følger af direktiv 93/13, indebærer et krav om effektiv domstolsbeskyttelse, hvilket også er sikret ved artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, der bl.a. gælder med hensyn til definitionen af de processuelle regler vedrørende søgsmål, der støttes på sådanne rettigheder (dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).

- 28 Hvad angår analysen af kendetegnene ved en frist som den i hovedsagen omhandlede har Domstolen præciseret, at denne analyse skal omfatte forældelsesfristens varighed og betingelserne for dens anvendelse, herunder den metode, der er blevet valgt, for at denne frist begynder at løbe (dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 30 og den deri nævnte retspraksis).
- 29 Selv om Domstolen har fastslået, at en påstand, der nedlægges af forbrugeren med henblik på at få fastslået, at et vilkår i en aftale, der er indgået mellem sidstnævnte forbruger og en erhvervsdrivende, er urimeligt, ikke kan underlægges nogen forældelsesfrist (dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 38 og den deri nævnte retspraksis), har den præciseret, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 ikke er til hinder for en national lovgivning, der foreskriver, at en sådan forbrugers søgsmål, der skal sikre genoprettelse af en tidligere tilstand efter denne konstatering, er genstand for en forældelsesfrist, forudsat at ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet overholdes (jf. i denne retning dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 39 og den deri nævnte retspraksis).
- 30 Det skal derfor fastslås, at en indsigelse mod en forældelsesfrist vedrørende en påstand om tilbagebetaling, der fremsættes af forbrugere med henblik på at gøre deres rettigheder i henhold til direktiv 93/13 gældende, ikke i sig selv er i strid med effektivitetsprincippet, for så vidt som anvendelsen heraf ikke i praksis gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der tillægges ved dette direktiv (dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 40 og den deri nævnte retspraksis).
- 31 Det skal med hensyn til varigheden af forældelsesfristen for en påstand, der nedlægges af en forbruger med henblik på tilbagebetaling af uretmæssigt udbetalte beløb på grundlag af urimelige kontraktvilkår som omhandlet i direktiv 93/13, bemærkes, at Domstolen allerede har haft lejlighed til, bl.a. i dom af 9. juli 2020, Raiffeisen Bank og BRD Groupe Société Générale (C-698/18 og C-699/18, EU:C:2020:537, præmis 62 og 64), af 16. juli 2020, Caixabank og Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 og C-259/19, EU:C:2020:578, præmis 87) og af 8. september 2022, D.B.P. m.fl. (Realkreditlån optaget i udenlandsk valuta) (C-80/21 – C-82/21, EU:C:2022:646, præmis 92), at udtale sig om foreneligheden med effektivitetsprincippet af forældelsesfrister på henholdsvis tre, fem år og ti år, som var blevet gjort gældende i søgsmål, der skulle sikre genoprettelse af en tidligere tilstand efter en konstatering af, at et kontraktvilkår var urimeligt, da sådanne frister, såfremt de er fastlagt og kendt på forhånd, er tilstrækkeligt lange til, at forbrugeren kan forberede og iværksætte et effektivt retsmiddel.
- 32 Følgelig skal det fastslås, at en forældelsesfrist på 15 år som den i hovedsagen omhandlede, såfremt den er fastslået og kendt på forhånd, i forhold til en påstand, der nedlægges af en forbruger med henblik på tilbagebetaling af uretmæssigt betalte beløb på grundlag af urimelige kontraktvilkår som omhandlet i direktiv 93/13, ikke synes at gøre det praktisk umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der tillægges i henhold til direktiv 93/13. En frist af en sådan varighed er nemlig principielt materielt tilstrækkelig til, at forbrugeren kan forberede og iværksætte et effektivt retsmiddel med henblik på at gøre sine rettigheder i henhold til dette direktiv gældende, navnlig i form af en påstand om tilbagebetaling på grundlag af et kontraktvilkårs urimelige karakter (jf. analogt dom af 8.9.2022, D.B.P. m.fl. (Realkreditlån optaget i udenlandsk valuta), C-80/21 – C-82/21, EU:C:2022:646, præmis 93).

- 33 Der skal imidlertid tages hensyn til den svagere stilling, som forbrugerne befinder sig i i forhold til den erhvervsdrivende såvel hvad angår forhandlingsstyrke som informationsniveau, og at forbrugeren som følge heraf tiltræder betingelser, som på forhånd er udarbejdet af den erhvervsdrivende, uden at forbrugerne kan øve nogen indflydelse på disses indhold. Tilsvarende bemærkes, at forbrugerne muligvis ikke er bekendte med, at et vilkår i en kontrakt om et lån mod sikkerhed i fast ejendom er urimeligt eller ikke forstår omfanget af deres rettigheder i henhold til direktiv 93/13 (jf. i denne retning dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 45 og den deri nævnte retspraksis).
- 34 Domstolen har i denne sammenhæng fastslået, at anvendelsen af en forældelsesfrist, som begynder at løbe fra indgåelsen af kontrakten, for så vidt som det indebærer, at forbrugeren kun kan kræve tilbagebetaling af beløb i henhold til et kontraktvilkår, der anses for at være urimeligt, i en bestemt periode efter denne kontrakts underskrivelse, uanset om vedkommende havde eller med rimelighed kunne have haft kendskab til dette vilkårs urimelige karakter, således kan gøre udøvelsen af de rettigheder, som denne forbruger er tillagt ved direktiv 93/13, uforholdsmæssigt vanskelig, og derfor tilsidesætte effektivitetsprincippet, sammenholdt med retssikkerhedsprincippet (jf. i denne retning dom af 16.7.2020, CaixaBank og Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 og C-259/19, EU:C:2020:578, præmis 91; jf. ligeledes analogt dom af 22.4.2021, Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, præmis 63).
- 35 Under omstændigheder som de i hovedsagen foreliggende havde forbrugeren derimod på den dag, hvor den afgørelse, hvori det blev fastslået, at det pågældende kontraktvilkår var urimeligt, og af denne grund blev erklæret ugyldigt, var blevet endelig, fuldt kendskab til, at dette vilkår var ulovligt. Det er derfor principielt fra denne dato, at denne forbruger er i stand til at gøre de rettigheder, som vedkommende er tillagt ved direktiv 93/13, gældende, og at forældelsesfristen for søgsmålet med påstand om tilbagebetaling, hvis hovedformål er, at den retlige situation og de faktiske forhold, som forbrugeren ville have befundet sig i uden det nævnte vilkår, genoprettes, kan begynde at løbe, således som det fremgår af nærværende doms præmis 18 og 23.
- 36 Det er nemlig på dette tidspunkt, at forbrugeren, fordi der er tale om en dom, som har retskraft, og som denne forbruger er adressat for, har fået mulighed for at gøre sig bekendt med, at det pågældende kontraktvilkår er urimeligt, og selv vurdere, om det vil være hensigtsmæssigt at anlægge et søgsmål med påstand om tilbagebetaling af de beløb, der er betalt i henhold til dette kontraktvilkår, inden for den i national ret fastsatte frist, eller, hvis den nationale procesret tillader det, at den endelige dom om, at det urimelige kontraktvilkår er ugyldigt, giver retten mulighed for at give medhold i søgsmålet med påstand om tilbagebetaling, som der er den logiske følge heraf.
- 37 En forældelsesfrist, hvor den dag, fra hvilken fristen begynder at løbe, er det tidspunkt, hvor den afgørelse, hvori det fastslås, at et kontraktvilkår er urimeligt og af denne grund annulleres, er således forenelig med effektivitetsprincippet, fordi forbrugeren har mulighed for at få kendskab til sine rettigheder, inden fristen begynder at løbe eller er udløbet (jf. i denne retning dom af 10.6.2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 – C-782/19, EU:C:2021:470, præmis 46 og den deri nævnte retspraksis).
- 38 Det skal imidlertid præciseres, at selv om direktiv 93/13 er til hinder for, at forældelsesfristen for et søgsmål med påstand om tilbagebetaling af de betalinger, som en forbruger har foretaget i henhold til et urimeligt kontraktvilkår, kan begynde at løbe uafhængigt af spørgsmålet om, hvorvidt denne forbruger havde eller med rimelighed kunne have haft kendskab til dette vilkårs urimelige karakter, således som det følger af den retspraksis, der er nævnt i nærværende doms

præmis 34, er dette direktiv ikke til hinder for, at den erhvervsdrivende får mulighed for at bevise, at den nævnte forbruger havde eller med rimelighed kunne have haft kendskab til denne omstændighed forud for en dom, der fastslår, at det nævnte kontraktvilkår er ugyldigt.

- 39 Da den forelæggende ret endelig er i tvivl om, hvorvidt den omstændighed, at begyndelsestidspunktet for denne forældelsesfrist fastlægges til et sådant tidspunkt, kan være i strid med retssikkerhedsprincippet i og med, at det stiller den erhvervsdrivende i en usikker situation for så vidt angår begyndelsestidspunktet for den nævnte frist, skal det bemærkes, at forældelsesfristerne reelt har til formål at garantere retssikkerheden (jf. i denne retning dom af 9.7.2020, Raiffeisen Bank og BRD Groupe Société Générale (C-698/18 og C-699/18, EU:C:2020:537, præmis 81 og den deri nævnte retspraksis).
- 40 Ved at indføre et urimeligt kontraktvilkår i en forbruger aftale skaber den erhvervsdrivende imidlertid selv en situation, som direktiv 93/13 forbyder og tilsigter at undgå, således som den polske regering i det væsentlige har fremhævet i sit skriftlige indlæg, idet den erhvervsdrivende drager fordel af sin overlegenhed for ensidigt at pålægge forbrugerne forpligtelser efter aftalen, som ikke er i overensstemmelse med kravene om god tro i dette direktiv, og således bevirke en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugerne.
- 41 Den erhvervsdrivende har, således som det følger af nærværende doms præmis 38, under alle omstændigheder mulighed for at bevise, at forbrugeren havde eller med rimelighed kunne have haft kendskab til, at det pågældende kontraktvilkår er urimeligt forud for en dom, der fastslår, at det er ugyldigt, ved i overensstemmelse med den gældende nationale bevisordning at fremlægge specifikke beviser for sit forhold til denne forbruger.
- 42 Henset til ovenstående betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 samt retssikkerhedsprincippet skal fortolkes således, at disse bestemmelser og dette princip ikke er til hinder for, at forældelsesfristen for et søgsmål med påstand om tilbagebetaling af omkostninger, som en forbruger har betalt på grundlag af et vilkår i en aftale indgået med en erhvervsdrivende, der er erklæret urimeligt ved en endelig dom, som er afsagt, efter at disse omkostninger er blevet betalt, begynder at løbe fra den dag, hvor denne afgørelse er blevet endelig, dog med forbehold for, at den erhvervsdrivende har mulighed for at bevise, at forbrugeren havde eller med rimelighed kunne have haft kendskab til, at det pågældende kontraktvilkår er urimeligt forud for den nævnte dom.

Det andet spørgsmål

- 43 Med det andet spørgsmål, sammenholdt med oplysningerne i anmodningen om præjudiciel afgørelse, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for, at forældelsesfristen for et søgsmål med påstand om tilbagebetaling af omkostninger, som en forbruger har betalt på grundlag af et vilkår i en aftale indgået med en erhvervsdrivende, der er erklæret urimeligt ved en endelig dom, som er afsagt, efter at disse omkostninger er blevet betalt, begynder at løbe fra en dato, der ligger inden det tidspunkt, hvor den øverste nationale domstol i andre sager har afsagt domme, hvor standardvilkår, der svarer til den omhandlede klausul i denne aftale, er blevet erklæret urimelige.
- 44 Selv om den forelæggende ret har stillet dette spørgsmål for det tilfælde, at fastsættelsen af begyndelsestidspunktet for denne forældelsesfrist til datoen for den endelige dom, hvori det blev fastslået, at det pågældende kontraktvilkår var urimeligt, og af denne grund blev erklæret ugyldigt,

ikke var i overensstemmelse med artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, skal spørgsmålet ikke desto mindre besvares i lyset af besvarelsen af det første spørgsmål. Eftersom den forelæggende ret forbeholder den erhvervsdrivendes mulighed for at bevise, at forbrugeren forud for denne dom havde eller med rimelighed kunne have haft kendskab til, at dette kontraktvilkår er urimeligt, skal den således forsynes med nogle fortolkningsbidrag i denne henseende, som vil kunne bidrage til at afgøre den tvist, som verserer for den.

- 45 I lyset af den retspraksis, der er blevet nævnt indledningsvis, og inden for rammerne af Domstolens besvarelse af det første spørgsmål kan fastsættelsen af begyndelsestidspunktet for forældelsesfristen for et søgsmål med påstand om tilbagebetaling af omkostninger, der er betalt på grundlag af et kontraktvilkår, der efterfølgende erklæres urimeligt ved domstolene, til den dato, hvor den øverste nationale domstol har afsagt domme, hvor standardvilkår, der svarer til dette kontraktvilkår, er blevet erklæret urimelige, principielt ikke være forenelig med effektivitetsprincippet.
- 46 Som det fremgår af den retspraksis, der er nævnt i nærværende doms præmis 18 og 23, har direktiv 93/13 nemlig til formål at genoprette den retlige situation og de faktiske omstændigheder, som forbrugeren ville have befundet sig i, såfremt et urimeligt vilkår ikke havde eksisteret, herunder retten til tilbagebetaling af de beløb, som den erhvervsdrivende har erhvervet uberettiget på grundlag af dette vilkår til skade for forbrugeren.
- 47 Fastsættelsen af begyndelsestidspunktet for forældelsesfristen for et søgsmål med påstand om tilbagebetaling af omkostninger, der er betalt af en forbruger på grundlag af et urimeligt kontraktvilkår, til den dato, hvor den øverste nationale domstol har afsagt domme, hvor standardvilkår, der svarer til det vilkår, som er gengivet i den omtvistede aftale, er blevet erklæret urimelige, gør det således muligt for den erhvervsdrivende at beholde de uretmæssigt opnåede beløb på grundlag af det urimelige vilkår til skade for den nævnte forbruger, hvilket ville være uforeneligt med det krav, der følger af den i denne doms præmis 34 nævnte retspraksis, hvorefter dette begyndelsestidspunkt ikke kan fastsættes uafhængigt af spørgsmålet om, hvorvidt denne forbruger havde eller med rimelighed kunne have haft kendskab til urimeligheden af dette sidstnævnte vilkår, der ligger til grund for retten til tilbagebetaling, og uden at der derved pålægges den erhvervsdrivende en pligt til omhu og oplysning over for forbrugeren, der således forstærker den svagere stilling, som denne sidstnævnte befinder sig i, og som direktiv 93/13 har til formål at afhjælpe.
- 48 Uden en sådan oplysningspligt for den erhvervsdrivende kan det desuden ikke antages, at forbrugeren med rimelighed kan have kendskab til den omstændighed, at et vilkår, der er indeholdt i den pågældendes kontrakt, har samme rækkevidde som et standardvilkår, hvis urimelige karakter er blevet fastslået af den øverste nationale domstol.
- 49 Selv om en domstolsfortolkning foretaget af en medlemsstats øverste domstole på betingelse af en tilstrækkelig offentliggørelse kan gøre det muligt for en gennemsnitsforbruger at få kendskab til, at et standardvilkår, som er indsat i den pågældendes kontrakt med en erhvervsdrivende, er urimeligt, kan det nemlig imidlertid ikke forventes af denne forbruger, som direktiv 93/13 tilsigter at beskytte under hensyn til den pågældendes svagere stilling i forhold til en erhvervsdrivende, foretager handlinger, som henhører under juridisk informationssøgning (jf. i denne retning dom af 13.7.2023, Banco Santander (Henvisning til et officielt indeks), C-265/22, EU:C:2023:578, præmis 60).

- 50 Det skal i denne forbindelse endvidere fremhæves, at en sådan national retspraksis ikke nødvendigvis ipso facto kan gøre det muligt at erklære alle vilkår af denne type, der er indeholdt i alle aftaler mellem en erhvervsdrivende og en forbruger i denne medlemsstat, urimelige. Når et standardvilkår er blevet erklæret urimeligt af den øverste nationale domstol, skal det endvidere principielt i hvert enkelt tilfælde afgøres, i hvilket omfang et vilkår, der er indeholdt i en aftale, i særdeleshed svarer til dette standardvilkår og ligesom dette sidstnævnte standardvilkår skal erklæres urimeligt.
- 51 I overensstemmelse med artikel 3, stk. 1, og artikel 4, stk. 1, i direktiv 93/13 skal den efterprøvelse af, om et vilkår i en kontrakt, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, eventuelt er urimeligt, hvilken efterprøvelse indebærer, at det skal fastslås, om dette vilkår bevirker en betydelig skævhed i kontraktparternes rettigheder og forpligtelser til skade for forbrugeren, foretages under hensyntagen til bl.a. alle omstændighederne i forbindelse med dennes indgåelse. En sådan undersøgelse i hvert enkelt tilfælde er så meget desto vigtigere, eftersom et kontraktvilkårs urimelige karakter kan skyldes vilkårets manglende gennemsigtighed. Den omstændighed, at et bestemt kontraktvilkår er urimeligt, kan således principielt ikke formodes at foreligge, eftersom en sådan kvalificering kan være afhængig af de på tidspunktet for den enkelte aftales indgåelse foreliggende specifikke omstændigheder, herunder de specifikke oplysninger fra hver enkelt erhvervsdrivende til hver enkelt forbruger.
- 52 Det følger af disse betragtninger, at det ikke kan kræves af en rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger, ikke blot at den pågældende på eget initiativ holder sig regelmæssigt underrettet om den øverste nationale domstols afgørelser om standardvilkårene i kontrakter af samme art som dem, forbrugeren kunne indgå med erhvervsdrivende, men også, at den pågældende på grundlag af en dom fra en øverste national domstol afgør, om vilkår som dem, der er indsat i en specifik kontrakt, er urimelige.
- 53 Det ville endvidere være i strid med direktiv 93/13 at lade den erhvervsdrivendes passivitet komme vedkommende til gode i forbindelse med denne ulovlighed, som den øverste nationale domstol har fastslået. Under omstændigheder som dem, der foreligger i hovedsagen, råder den erhvervsdrivende i sin egenskab af bank nemlig principielt over en juridisk tjeneste med speciale på området, der udarbejdede den i denne sag omhandlede kontrakt, og som er beredt til at følge udviklingen i denne domstols praksis og drage konklusioner på baggrund heraf for så vidt angår de kontrakter, der allerede er blevet indgået af denne bank. En sådan bank råder ligeledes principielt over en kundeservice, der har alle de nødvendige oplysninger med henblik på let at kunne kontakte de pågældende kunder.
- 54 Henset til ovenstående betragtninger skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for, at forældelsesfristen for et søgsmål med påstand om tilbagebetaling af omkostninger, som en forbruger har betalt på grundlag af et vilkår i en aftale indgået med en erhvervsdrivende, der er erklæret urimeligt ved en endelig dom, som er afsagt, efter at disse omkostninger er blevet betalt, begynder at løbe fra en dato, der ligger inden det tidspunkt, hvor den øverste nationale domstol i andre sager har afsagt domme, hvor standardvilkår, der svarer til den omhandlede klausul i denne aftale, er blevet erklæret urimelige.

Det tredje spørgsmål

- 55 Med det tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for, at forældelsesfristen for et søgsmål med påstand om tilbagebetaling af omkostninger, som en forbruger har betalt på grundlag af et vilkår i en aftale indgået med en erhvervsdrivende, der er erklæret urimeligt ved en endelig dom, begynder at løbe fra datoen for visse domme afsagt af Domstolen, som principielt har bekræftet, at forældelsesfrister for søgsmål med påstand om tilbagebetaling er forenelige med EU-retten, så længe ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet er overholdt.
- 56 Ligesom det var tilfældet for det andet spørgsmål, skal det tredje spørgsmål besvares bekræftende, for så vidt som det heri omhandlede begyndelsestidspunkt svarer til det i det andet spørgsmål omhandlede begyndelsestidspunkt.
- 57 De grunde, der er anført i nærværende doms præmis 47 og 48, som fører til den konklusion, at afsigelsen af domme fra en øverste national domstol, der erklærer visse standardvilkår urimelige, ikke i sig selv kan indebære, at en forbruger har eller med rimelighed kunne have kendskab til, at et tilsvarende vilkår i en aftale med en erhvervsdrivende er urimeligt, gælder således tilsvarende for præjudicielle afgørelser fra Domstolen vedrørende fortolkningen af EU-retten.
- 58 Det skal endvidere bemærkes, at selv om præjudicielle afgørelser fra Domstolen vedrørende fortolkningen af EU-retten er omfattet af en offentliggørelse, hvilket letter adgangen hertil, herunder for forbrugerne, tager Domstolen ikke deri stilling til, om individuelle vilkår er urimelige, og overlader systematisk den konkrete undersøgelse heraf til den nationale rets bedømmelse, eftersom denne efterprøvelse principielt ikke henhører under Domstolens kompetence (jf. i denne retning dom af 26.1.2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, præmis 57 og den deri nævnte retspraksis).
- 59 Det følger heraf, at en forbruger, selv hvis denne er umiddelbart berørt af hovedsagen, ikke kan udlede nogen vished for, at et kontraktvilkår i en aftale, der er indgået med en erhvervsdrivende, er urimeligt, af en sådan afgørelse fra Domstolen, således at de domme fra Domstolen, som den forelæggende ret har henvist til, ikke kan anses for at være en informationskilde for en gennemsnitsforbruger om den urimelige karakter af et bestemt kontraktvilkår.
- 60 Under alle omstændigheder begrænsede Domstolen sig i dom af 9. juli 2020, Raiffeisen Bank og BRD Groupe Société Générale (C-698/18 og C-699/18, EU:C:2020:537), og af 16. juli 2020, Caixabank og Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 og C-259/19, EU:C:2020:578), som den forelæggende ret mere specifikt har henvist til i sit tredje spørgsmål, til at konstatere, at direktiv 93/13 principielt ikke var til hinder for, at søgsmål, der har til formål at sikre genoprettende virkninger af konstateringen af, at et urimeligt kontraktvilkår er ugyldigt, er genstand for en forældelsesfrist, forudsat at denne frist ikke er mindre gunstig end den, der gælder for tilsvarende søgsmål på grundlag af national ret (ækvivalensprincippet), og at den ikke er udformet således, at den i praksis gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve rettigheder, der tillægges borgerne i henhold til Unionens retsorden, navnlig direktiv 93/13 (effektivitetsprincippet). I den første af disse domme fastslog Domstolen endvidere, at dette direktiv ikke var til hinder for en forældelsesfrist på tre år, der begynder at løbe fra datoen for den fuldstændige opfyldelse af en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, når det formodes – uden at dette

undersøges – at forbrugeren fra denne dato må have haft kendskab til dette vilkårs urimelige karakter, eller når denne frist for lignende søgsmål, der støttes på visse bestemmelser i national ret, først begynder at løbe på datoen, hvor søgsmålsgrunden for disse søgsmål fastslås retsligt.

- 61 Henset til ovenstående betragtninger skal det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for, at forældelsesfristen for et søgsmål med påstand om tilbagebetaling af omkostninger, som en forbruger har betalt på grundlag af et vilkår i en aftale indgået med en erhvervsdrivende, der er erklæret urimeligt ved en endelig dom, begynder at løbe fra datoen for visse domme afsagt af Domstolen, som principielt har bekræftet, at forældelsesfrister for søgsmål med påstand om tilbagebetaling er forenelige med EU-retten, så længe ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet er overholdt.

Sagsomkostninger

- 62 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Niende Afdeling) for ret:

- 1) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler samt retssikkerhedsprincippet**

skal fortolkes således, at

disse bestemmelser og dette princip ikke er til hinder for, at forældelsesfristen for et søgsmål med påstand om tilbagebetaling af omkostninger, som en forbruger har betalt på grundlag af et vilkår i en aftale indgået med en erhvervsdrivende, der er erklæret urimeligt ved en endelig dom, som er afsagt, efter at disse omkostninger er blevet betalt, begynder at løbe fra den dag, hvor denne afgørelse er blevet endelig, dog med forbehold for, at den erhvervsdrivende har mulighed for at bevise, at forbrugeren havde eller med rimelighed kunne have haft kendskab til, at det pågældende kontraktvilkår er urimeligt forud for den nævnte dom.

- 2) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13**

skal fortolkes således, at

disse bestemmelser er til hinder for, at forældelsesfristen for et søgsmål med påstand om tilbagebetaling af omkostninger, som en forbruger har betalt på grundlag af et vilkår i en aftale indgået med en erhvervsdrivende, der er erklæret urimeligt ved en endelig dom, som er afsagt, efter at disse omkostninger er blevet betalt, begynder at løbe fra en dato, der ligger inden det tidspunkt, hvor den øverste nationale domstol i andre sager har afsagt domme, hvor standardvilkår, der svarer til den omhandlede klausul i denne aftale, er blevet erklæret urimelige.

- 3) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13**

skal fortolkes således, at

disse bestemmelser er til hinder for, at forældelsesfristen for et søgsmål med påstand om tilbagebetaling af omkostninger, som en forbruger har betalt på grundlag af et vilkår i en aftale indgået med en erhvervsdrivende, der er erklæret urimeligt ved en endelig dom, begynder at løbe fra datoen for visse domme afsagt af Domstolen, som principielt har bekræftet, at forældelsesfrister for søgsmål med påstand om tilbagebetaling er forenelige med EU-retten, så længe ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet er overholdt.

Underskrifter